

un nou quadern de Josep Pla

NOTES PER A SILVIA de Josep Pla. Obra Completa, vol. 26. Edicions Destino, Barcelona 1974.

L'obra immensa de Josep Pla va prenent una forma definitiva, de vuit anys ençà, en una renglera de volums. Som al que fa vint-i-sis, i n'hi ha més de previstos. No crec pas que, a partir de Ramon Llull, hi hagi en català cap altre escriptor que hagi aconseguit de mantenir així el propi nivell en una obra tan extensa. Hi retrobem —de vegades, amb retocs— els llibres que ja coneixiem en edicions anteriors. Però, ahora, hi hem trobat una gran quantitat d'escrits fins ara inèdits. Diria que, en aquest darrer volum, sobrepassen els dos terços del contingut.

En el pròleg, Josep Pla el situa en la continuació dels seus llibres més autobiogràfics. Cal, però, observar que conté dos textos que no s'ajusten prou a aquesta afirmació. L'un és «L'adveniment de la República», que havia estat publicat en 1933; és una visió molt personal d'aquells moments, allora combativa i escèptica, i en la qual, si bé hi ha visions més o menys superficials —o fins poc o molt arbitràries—, n'hi ha d'altres que continuen essent molt interessants i que avui convé tenir presents. L'altre text que deia —les notes sobre Grècia— no pretén anar més enllà d'una divagació informativa, planera i amena.

La resta del llibre, en canvi —prop dels dos terços—, no és pas dubtós que ve a ser una continuació de les *Notes disperses*. I, per aquest camí —tal com ho diu l'autor—, va també lligada amb *El quadern gris*. No pas amb l'acció del llibre —vull dir, amb el que hi és un «retrat de l'artista adolescent»—, sinó amb les reflexions que l'autor hi inclou sobre innombrables aspectes de la realitat. De tota manera, hi ha una diferència. De les *Notes disperses*, n'hi ha una bona part que pot ser vista com a contemporània de les que conté *El quadern gris*. Les «notes» que formen una gran part del volum que ara examino són, en canvi, visiblement posteriors. Si ens refiàvem de l'ordre indicat en el text, podríem suposar que són escrites a partir de l'any 1956. És clar que això no té —ja s'entén— cap mena d'importància. El que compta és el valor dels textos per ells mateixos.

Entre els diversos aspectes que —sovint, barrejats— pren l'autor en aquesta mena d'escrits, crec que hauria de ser tingut molt present el del «moralista». Vull dir, en el sentit que sol ser donat a aquest mot en la literatura francesa. Ben sovint, en les notes disperses —i també intercalats en textos d'ell més extensos—, trobem exemples d'aquelles maneres característiques de veure una situació de fet o uns matisos psicològics —i, per què no, morals—, apareguts en l'examen

d'algun problema humà fonamental. És possible que la raó per la qual el fet no ha estat gaire observat sigui que en Pla no les sol plantejar en termes sentenciosos, i que sovint hi barreja un punt d'humor, sempre intencionat, més o menys subtil o popular i, en tot cas, ben personal. Així mateix, diria que allò que en el llibre ell presenta com a «precària i habitual poesia», és també fet de «notes disperses» d'aquella mateixa mena, si bé més encaminades a la insinuació i dites amb un cert ritme. Sigui com sigui, he sentit un cop més la impressió que una selecció de «pensaments» d'aquestes menes, feta sobre el conjunt de la seva obra, produiria un resultat força sorprenent.

En aquest volum, entre altres temes, hi ha una continuació ben aguda de la renglera de punts de vista sobre el tracte entre homes i dones —i no pas únicament en l'aspecte sexual estricte— que havia iniciat en les *Notes disperses*. Hi parla també de persones del país i de fora, sovint a un nivell que unes petites modificacions en el plantejament portarien al dels *Retrats de passaport*. Hi toca temes polítics —en general, en forma anecdòtica— i hi arriba a comparacions tan agudes com la que fa entre els camins que seguia Hitler i els que els capitans de Picrocholle li assenyalen, per vèncer Grandgousier, en el capítol XXXIII del *Gargantua*; val la pena de rellegir aquest text de Rabelais! Hi parla sovint d'art. I, ni cal dir-ho, de literatura: molta crítica, de vegades només tot passant, però sovint molt aguda. I moltes referències a les nostres lletres. En vull esmentar una: «... Les minories cultivades —diu— de França, d'Alemanya, d'Anglaterra, dels Països Escandinaus, són numèricament més voluminoses que les majories dels Països Catalans. (...) La primera obligació dels escriptors catalans és d'acostar-se a la gent, de crear una literatura per a tothom, per a la minoria i la majoria, amb la màxima dignitat, subratllant la simplicitat en què és sempre possible d'escriure una llengua, d'acostar-se a la gent. S'hi arribarà? Jo he treballat en aquest sentit perquè m'ha semblat necessari...» Mai no em cansaré d'estar-hi d'acord.

En el llibre hi ha, a més, i barrejats amb la resta, molts elements autènticament autobiogràfics, sovint molt vius i d'un interès humà que els ve de la manera com són conats. Només en destacaré un: la referència tan aguda a la trombosi que Josep Pla va passar en 1962. I això perquè serveix de preàmbul a la darrera part del llibre: vull dir, al text extraordinari sobre l'infart de miocardi, del qual dona, tot just convallescent, una visió d'una lucidesa i d'una vivacitat que només veig possibles quan el malalt és l'escriptor excepcional que es diu Josep Pla.

MAURICI SERRAHIMA

història d'un partit revolucionari

EL BLOC OBRER I CAMPEROL (1930-1932) de Francesc Bonamusa. «Biblioteca de Cultura Catalana», XX. Curial, Barcelona 1974.

Aquests darrers anys s'ha desvetllat un interès considerable per a la minoria comunista dissident dels anys trenta, és a dir pel Bloc Obrer i Camperol, fundat el 1930 i convertit el 1935 en Partit Obrer d'Unificació Marxista. Fou aquest un partit fonamentalment català, amb nuclis d'afiliats a Madrid, València i Astúries. Aquest interès per aquells que alguns consideren predecessors de l'antiestalinisme, ha fet que hom reedités a París diverses obres dels seus dirigents: un famós llibre de Joaquim Maurín —amb el títol *Revolución y contrarrevolución en España*—, un llibre de l'Andreu Nin —*Els moviments d'emancipació nacional*—, i també un recull d'articles d'aquest mateix autor, precedides totes dues obres d'una introducció biogràfica i política del famós dirigent assassinat el maig de 1937. El tràgic final del POUM, liquidat dins la zona republicana en plena guerra civil, juntament amb la situació política imperant des de 1939, va convertir la temàtica referent a aquest grup, molt actiu encara que minoritari, o bé en un tabú o bé en un apassionat objecte de polèmica política, i com a tal, tractat d'una manera tendenciosa i parcial.

El llibre de Francesc Bonamusa acaba de rescatar per al camp de la ciència històrica un aspecte important del nostre passat proper. Aquest llibre serà d'obligada consulta per a tots els futurs estudis que hom faci sobre les lluites socials durant la segona república i demostra una vegada més l'interès que poden assolir les monografies locals i regionals o els estudis sobre moviments minoritaris, quan el tema és situat dins una perspectiva molt més ampla i amb una metodologia escaient. Sorpren la maduresa, l'objectivitat i l'erudició de l'obra, sobretot tenint en compte que es tracta del primer llibre de l'autor.

A Catalunya el primer nucli comunista va néixer dins la CNT, i els seus orígens anarcosindicalistes, plens, a més, en molts casos, de federalisme catalanista, el diferenciarien del nucli comunista predominant sorgit —excepte a Sevilla— a partir del socialisme espanyol. A la primera part introductòria, Bonamusa examina extensament els precedents del Bloc Obrer i Camperol, des del 1920. La CNT s'havia adherit a la Internacional Comunista al final del 1919, però hi trencà el 1922, i els cenetistes pro-comunistes, que havien començat a assolir una certa influència, quedaren en posició difícil davant la direcció anarcosindicalista. Des dels orígens el nucli de Lleida fou el més important de Catalunya fora de Barcelona. El grup del periòdic

«La Batalla» constituï la Federació Comunista Catalano-Balear, que ingressà al Partit Comunista espanyol després del cop d'Estat de Primo de Rivera. No arribà a tenir temps ni ocasió d'integrar-se del tot a l'aparell del partit i sempre funcionà paral·lelament a aquell. En plena repressió, aparegueren les primeres crisis internes.

La polèmica entre Joaquim Maurín i la direcció del comitè del PCE a París, conduí a l'expulsió de tota l'organització catalana el juliol de 1930. El novembre d'aquest mateix any la unió d'aquesta organització amb el Partit Comunista Català de Jordi Arquer, Víctor Colomer i Llibert Estartús, donà lloc al Bloc Obrer i Camperol, que fou al mateix temps una consigna política i una plataforma, dirigida per la FCCB, que prengué aleshores el nom de Federació Comunista Ibèrica. El BOC va multiplicar per set els seus efectius durant el 1931, tot i el retorn d'alguns dels seus membres al PCE a final d'any. El mes d'abril de 1932 tenia uns cinc mil afiliats.

Fins que la Internacional Comunista va decidir l'expulsió del BOC el 3 de juliol de 1931, la situació havia estat confusa. El BOC deia defensar la línia de la IC enfront del comitè del PCE, al qual acusava d'haver-se'n desviat. Bonamusa ha utilitzat intel·ligentment els tres llibres de Jules Humbert-Droz, delegat per als afers llatins de la direcció de la IC, personatge que, pel seu càrrec, intervingué en el ple. El conflicte va centrar-se en l'oposició del BOC a la tàctica sindical del PCE, el qual, l'any 1930, davant la impossibilitat de dominar la CNT, tendia a crear una central sindical pròpia. El BOC considerava que aquesta era una tàctica escissionista que aïllaria encara més el partit de les masses. El BOC continuava, en canvi, actuant dins la CNT, considerant-la l'única organització de masses potencialment revolucionària enfront de la línia reformista que als primers temps de la República seguia el socialisme espanyol.

La constant crítica de la direcció de la CNT va fer que la direcció anarcosindicalista restringís, primer, l'acció dels comunistes dins els sindicats, al congrés de juny de 1931, i després acabés expulsant els del BOC, al ple regional de Sabadell, d'abril de 1932. El BOC conservà el control de les federacions locals de Lleida, Girona i Tarragona. Aquell mateix any es consolidà el predomini de la FAI dins la CNT, en detriment dels sindicalistes «trentistes», que acabaríen escindint-se'n l'any següent. Durant la segona meitat del 1931 el BOC havia atacat els dirigents «trentistes» i secundat parcialment les iniciatives extremistes de la FAI. Tanmateix des del 1933 seria més viable una entesa del BOC